

Ο αγαπημένος γλύπτης του Χίτλερ, Μ. Ρηγούτσου

Μαρία Ρηγούτσου

Ο αγαπημένος γλύπτης του Χίτλερ

«Είμαι ο καλλιτέχνης της ομορφιάς, της συγχορδίας του σώματος, του πνεύματος και της ψυχής». Έτσι περιέγραφε στα 1973 ο γηραιός πλέον Αρνο Μπρέκερ τον εαυτό του. Ο Μπρέκερ έμεινε στην ιστορία σαν ο αγαπημένος γλύπτης του Χίτλερ και κατ' επέκταση ως ο πλέον γνωστός Γερμανός γλύπτης του περασμένου αιώνα. Ο Μπρέκερ γνώρισε μεγάλες δόξες την περίοδο του εθνικοσοσιαλισμού και μαζί με τον επίσης πολύ αγαπημένο αρχιτέκτονα του Χίτλερ, τον Αλμπερτ Σπέρ, θα έχτιζαν και θα κοσμούσαν με τα έργα τους τη νέα Γερμανία. Η ιστορία όμως ως γνωστόν τα έφερε διαφορετικά και μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ο Μπρέκερ, όπως άλλωστε συνέβη και με εκατομμύρια άλλους Γερμανούς, κρίθηκε από το δικαστήριο απλός «συνοδοιπόρος» του καθεστώτος. Του επιβλήθηκε ένα πρόστιμο 100 μάρκων, το οποίο και εξόφλησε. Αυτό όμως από το οποίο δεν κατάφερε ποτέ να απαλλαγεί ήταν η ρετσινιά του ναζιστή καλλιτέχνη που ξεπούλησε τη συνείδησή του για να πάρει τα μεγαλύτερα συμβόλαια που είχε δώσει ποτέ το γερμανικό κράτος σε καλλιτέχνη ώστε να κοσμήσει με τα μνημειώδη σε όγκο έργα του την καγκελαρία και πολλά άλλα δημόσια κτίρια. Ο ίδιος ο Χίτλερ παρενέβη μάλιστα, ούτως ώστε ο Μπρέκερ να μην πληρώνει φόρο περισσότερο από 15%, ενώ παρασημοφορήθηκε με τη ανώτατη διάκριση του Εθνικοσοσιαλιστικού Κόμματος «για τον μεγαλύτερο γλύπτη της εποχής μας».

Ήταν πράγματι μεγάλος καλλιτέχνης ο Μπρέκερ ή απλά ένας ομορφοφιλή; Το θέμα χρειάζεται κουβέντα σκέφθηκε ο Ρούντολφ Κόνραντες, ιστορικός τέχνης, και διοργάνωσε την έκθεση με τον τίτλο «Προς συζήτησιν: ο γλύπτης Άρνο Μπρέκερ» στο διώροφο ρουστίκ κτίριο ενός μικρού και κατά τα άλλα όχι ιδιαίτερα γνωστού μουσείου στην πόλη Σβερίν της Ανατολικής Γερμανίας.

Το Schleswig-Holstein Haus φιλοξενεί μέχρι τις 22 Οκτωβρίου 70 έργα του Μπρέκερ και είναι η πρώτη φορά μετά τον πόλεμο που γίνεται αναδρομική έκθεση αφιερωμένη στον αμφιλεγόμενο αυτόν καλλιτέχνη σε αυτή την έκταση. Γιατί μπορεί το έργο του Μπρέκερ μετά το τέλος του πολέμου να μη βρήκε μια φιλόξενη θέση σε γκαλερί, μουσεία και διεθνείς εκθέσεις, ο ίδιος πάντως συνέχισε να συγχρωτίζεται με ισχυρούς πολιτικούς και οικονομικούς παράγοντες αλλά και καλλιτέχνες και να φιλοτεχνεί τα πορτρέτα τους. [...]

Το 90% του έργου του Μπρέκερ καταστράφηκε από Αμερικανούς και Ρώσους όταν τελείωνε ο πόλεμος. Στο Σβερίν δεν εκτίθενται παρά μια σειρά από μικρότερα έργα από μπρούντζο και μάρμαρο, από τα νεανικά ήδη χρόνια του Μπρέκερ.

Για έλλειψη πολιτικής παιδείας κατηγορεί την έκθεση και η μεγάλη εφημερίδα της Φρανκφούρτης Frankfurter Rundschau, ενώ η ελβετική Neue Zürcher Zeitung παρατηρεί: «Εάν προσέξει κανείς την πρώιμη φάση, τη φάση της δόξας και την ύστερη φάση δημιουργίας του Μπρέκερ καταλήγει στο εξής συμπέρασμα: ο Μπρέκερ δεν ήταν παρά ένας ομορφοφιλή. Προσπάθησε να προσαρμόσει ανά εποχές το στιλ του, να γίνει αρεστός. Αυτό που του επιρρίπτουν για μια αισθητική χωρίς ήθος είναι απολύτως αληθές».

«Η περίπτωση Αρνο Μπρέκερ είναι ένα μάθημα της γερμανικής ιστορίας και της ιστορίας της τέχνης. Ανήκει σε αυτό που αποκάλεσε κάποτε ο Βίλμπαλντ Ζαουερλέντερ, αρχαιολογία της μνήμης», καταλήγει η εβδομαδιαία εφημερίδα *Die Zeit*, ενώ χαρακτηρίζει τα πορτρέτα των Ερχαρντ, Αντενάουερ, Λούντβιχ, Νταλί και Αλ Σαντάτ που παρουσιάζονται στην έκθεση σαν το καλλιτεχνικό Βατερλό του Μπρέκερ.

Τέλος, η εβδομαδιαία πολιτική επιθεώρηση *Der Spiegel* επισημαίνει πως ο Μπρέκερ δεν έχαιρε ποτέ πραγματικά καλλιτεχνικής εκτίμησης και γι' αυτόν τον λόγο τα μουσεία δεν τον εξέθεταν. Αν ο Αρνο Μπρέκερ έμεινε γνωστός στην ιστορία, αυτό το οφείλει μόνο στο πολιτικό του παρελθόν, ενώ θεωρεί την έκθεση μια τουριστική ατραξιόν.

Και οι υπέρμαχοι

Δεν είναι αλήθεια όλα αυτά, πιστεύουν αντίθετα οι θαυμαστές του έργου του Γερμανού γλύπτη, ανάμεσά τους και οι άνθρωποι του μουσείου Μπρέκερ στο Νέρβενικ κοντά στην Κολωνία.

Ο Μπρέκερ ήταν ένας σπουδαίος καλλιτέχνης αφιερωμένος στο έργο του και κέντρο της δουλειάς του ήταν ο άνθρωπος. Ο Σαλβαντόρ Νταλί ισχυριζόταν πως μαζί με τον Μπρέκερ και τον Φουξ αποτελούσαν τη χρυσή τριάδα της τέχνης. Από συνεντεύξεις του Μπρέκερ μαθαίνουμε επίσης πως ο αμφιλεγόμενος καλλιτέχνης δεν είχε μόνο καλλιτεχνικές ευαισθησίες, αλλά ήταν αυτός που έσωσε τον Πικάσο, όταν κινδύνεψε το 1943 να συλληφθεί στο Παρίσι. Ο Μπρέκερ ζήτησε τότε ειδική ακρόαση στην Γκεστάπο στο Βερολίνο, ενώ προηγουμένως είχε περάσει μια άπνη νύχτα μέχρι τελικά, χρησιμοποιώντας ο ίδιος λεκτικά κόλπα, να καταφέρει να αποσπάσει από τον υπεύθυνο ότι οι Γερμανοί δεν θα πείραζαν τον σημαντικότερο εικαστικό καλλιτέχνη της εποχής μας.

Η έκθεση Μπρέκερ στο Σβερίν έχει κάθε λόγο πάντως να αισθάνεται δικαιωμένη. Η υπόθεση απασχόλησε, δίκασε και ανέδειξε τελικά πόσο λίγο έχει επουλωθεί το τραύμα του πολέμου στη Γερμανία, 61 χρόνια μετά το τέλος του. Το έργο του Μπρέκερ που απέμεινε σαφώς και δεν είναι αντιπροσωπευτικό και σίγουρα ποτέ δεν θα κριθεί από την ιστορία μόνο ως καλλιτέχνης. Οι πολιτικές του επιλογές, είτε το ήθελε αργότερα είτε όχι, τον σφράγισαν για πάντα. [...]

Μαρία Ρηγούτσου, [Ο αγαπημένος γλύπτης του Χίτλερ, Η Καθημερινή](#), 20-8-2006

Ασκήσεις

Προτείνεται να μελετηθεί το παρόν κείμενο σε συνδυασμό με τα παρακάτω: [Η κεφαλή της Μέδουσας](#), [Οι ναζί οικειοποιούνται την κλασική αρχαιότητα](#), [Τέχνη και ναζισμός](#).

1. Project: Να ερευνήσετε το έργο του Άρνο Μπρέκερ, που υπήρξε ο «επίσημος κρατικός γλύπτης» του Γ' Ράιχ και αγαπημένος καλλιτέχνης του Χίτλερ. Να παρατηρήσετε τις επιλογές του καλλιτέχνη όσον αφορά θέματα και μορφές που παραπέμπουν στην ελληνική αρχαιότητα καθώς και το μνημειακό στιλ των γλυπτών. Να σχολιάσετε αυτές τις επιλογές που στοichούν προς την ιδεολογία του [εθνικοσοσιαλισμού](#) και να παρουσιάσετε την εργασία σας με ένα πολυτροπικό κείμενο. Μπορείτε να αντλήσετε στοιχεία για την εργασία σας και από τα παρακάτω κείμενα: *Ο αγαπημένος γλύπτης του Χίτλερ*, *Οι ναζί οικειοποιούνται την κλασική αρχαιότητα*.
 - ο Για την αναδρομική έκθεση έργων του Μπρέκερ που πραγματοποιήθηκε το 2006 στη Γερμανία και δίδαξε τους κριτικούς και το κοινό, διαβάστε το παρακάτω απόσπασμα από το δημοσίευμα *Ο αγαπημένος γλύπτης του Χίτλερ*. Πώς σχολιάζετε το γεγονός ότι καταστράφηκε το 90% του έργου του Μπρέκερ από τους Αμερικανούς και τους Ρώσους; Γιατί νομίζετε ότι μπορεί να δίδαξε αυτή η έκθεση την κοινωνία και τους ειδικούς στη Γερμανία;
2. Διαβάστε και τα παρακάτω αποσπάσματα από το άρθρο της Πηνελόπης Πετσίνη *Τέχνη και ναζισμός* για την προπαγανδιστική λειτουργία της τέχνης στο Γ' Ράιχ, καθώς και για τον αποκλεισμό της τότε πρωτοποριακής μοντερνιστικής τεχνοτροπίας που συκοφαντήθηκε ως «εκφυλισμένη τέχνη». Ο όρος «εκφυλισμένη» χρησιμοποιήθηκε από το εθνικοσοσιαλιστικό καθεστώς για την τέχνη που οι ναζί θεωρούσαν μη φυσιολογική, παιδαριώδη, παραμορφωμένη, πρωτόγονη και κυρίως αντεθνική. Με αφορμή τα θέματα που θίγονται στο κείμενο, να συζητήσετε σχετικά με την τακτική που ακολουθούν τα αυταρχικά καθεστώτα απέναντι στην τέχνη. Φροντίστε να συγκεντρώσετε παραδείγματα από διάφορες περιπτώσεις. Μπορείτε να προχωρήσετε στην οργάνωση ερευνητικής εργασίας με θέμα «Η τέχνη σε αυταρχικά καθεστώτα».
3. Project: Να ερευνήσετε το έργο του Άρνο Μπρέκερ, που υπήρξε ο «επίσημος κρατικός γλύπτης» του Γ' Ράιχ και αγαπημένος καλλιτέχνης του Χίτλερ. Να παρατηρήσετε τις επιλογές του καλλιτέχνη όσον αφορά θέματα και μορφές που παραπέμπουν στην ελληνική αρχαιότητα καθώς και το μνημειακό στιλ των γλυπτών. Να σχολιάσετε αυτές τις επιλογές που στοichούν προς την ιδεολογία του [εθνικοσοσιαλισμού](#) και να παρουσιάσετε την εργασία σας με ένα πολυτροπικό κείμενο. Μπορείτε να αντλήσετε στοιχεία για την εργασία σας και από τα κείμενα: [Η κεφαλή της Μέδουσας](#), *Ο αγαπημένος γλύπτης του Χίτλερ*, [Οι ναζί οικειοποιούνται την κλασική αρχαιότητα](#), [Τέχνη και ναζισμός](#).